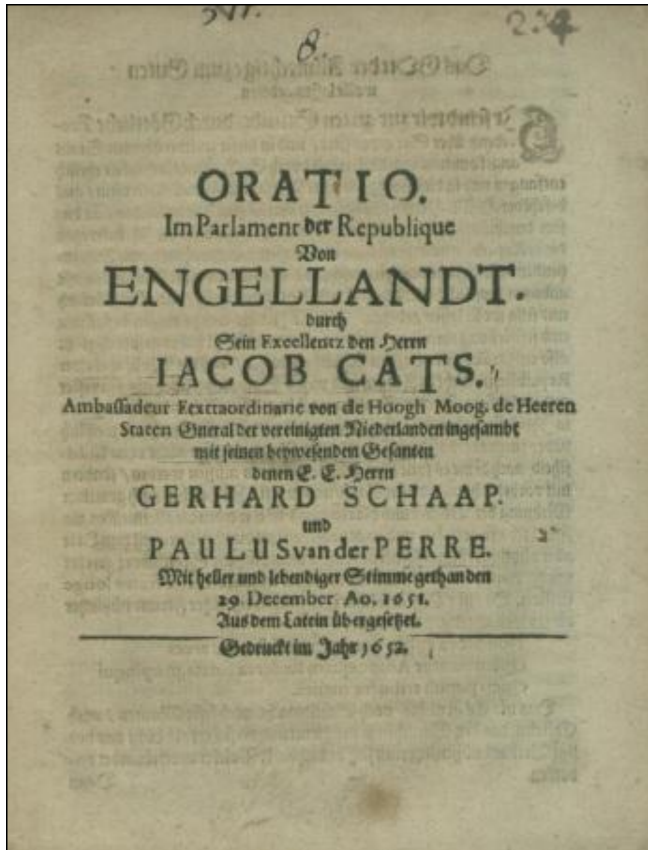

ORATIO.
Im Parlament der Republique
Von
ENGELLANDT.
durch
Sein Excellentz den Herrn
IACOB CATS.
Ambassadeur Extraordinarie von de Hoogh Moog. de Heeren
Staten General der vereinigten Niederlanden ingesambt
mit seinen beywesenden Gesanten
denen E. E. Herrn
GERHARD SCHAAP.
und
PAULUS van der PERRE.
Mit heller und lebendiger Stimme gethan den
29. December Ao. 1651.
Aus dem Latein übergesetzet.
Gedruckt im Jahr 1652.

JACOB CATS

ORATIO IM PARLEMENT DER REPUBLIQUE VON ENGELLANDT

REDE IN HET PARLEMENT VAN DE REPUBLIEK ENGELAND

1 6 5 2

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.org

14 december 2017

INHOUD

Bron 4
Inleiding van de vertaler 5
Het omslag 6
De tekst 7

BRON

1652

http://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=urn%3Anbn%3Ade%3Absz%3A14-db-id3802794876

http://digital.slub-dresden.de/werkansicht/dlf/84732/1/

INLEIDING VAN DE VERTALER

Cats spreekt op een elegante manier tot het Engelse parlement, waarbij niets wordt nagelaten om de goede betrekkingen tussen de Verenigde Republiek der Nederlanden en de Engelse republiek te benadrukken.

In de toespraak wordt God genoemd als degene die het mogelijk heeft gemaakt, dat men aan beide zijden afstand heeft kunnen doen van de monarchale regeringsvorm. De geschiedenis heeft deze conclusie inmiddels achterhaald.

Een leuke vondst van Cats is, dat hij overeenkomsten in de beide talen met elkaar aanstipt, waarbij vooral de begrippen bier, kaas, boter, honing en wijn bij zijn gehoor wel een gelach teweeg zullen hebben gebracht.

Kortom een lichtvoetige en leuke toespraak tot zijn gastheren.

Hoewel het omslag aangeeft dat de tekst uit het Latijn vertaald is, zijn in de Duitse vertaling op tal van plekken toch nog Latijnse zinnen opgenomen, weliswaar met hun vertaling in het Duits.

Ruud Muschter

HET OMSLAG

Rede
in het parlement der republiek
van
Engeland
door zijne excellentie de heer
Jacob Cats.

Buitengewoon ambassadeur van de Hoogmogende Heren
Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden, samen
met de hem vergezellende edele heer
Gerhard Schaap.
en
Paulus van der Perre.
Met heldere en levendige stem gehouden
op 29 december, anno 1651.
Uit het Latijn vertaald.
Gedrukt in het jaar 1652.

DE TEKST

Dat God de almachtige ten goede
wil laten gedijen.

Hier zijn wij op een goed uur door goddelijke voorzienigheid over zee gegaan, en in deze wijd beroemde stad aangekomen, alwaar wij door de goedgunstigheid van Uedelen eervol ontvangen en in deze zeer geroemde vergadering zijn toegelaten, en op bevel der hoogmogende heren Staten der Verenigde Nederlanden op dit doorluchtige oord moeten spreken. En allereerst van hunnentwege aan deze republiek benevens haar onderdanen, inwoners en aangrenzenden, alle plicht van vriendschap, gunst en goede nabuurschap aanbieden, met ernst vragend dat God u gunstig zij, en allen gelukkig en zalig wil laten gedijen. Bij al diegenen die vanwege het bestellen en vaststellen van een republiek allerwijst gesproken hebben, is dus steeds een orakel in de mond geweest, dat de welvaart van een republiek niet uit verstandige en vele soldaten, en ook niet uit stevige en goed versterkte steden, noch uit grote schatten bestaat, doch uit haar vrienden, kennissen en bondgenoten. Daar nog zeer wijselijk aan toevoegend, dat deze vrienden en bondgenoten niet zonder onderscheid, al naar gelang het uitvalt of gelukt, verkozen moeten worden, doch met voorbedachte en wijze raad (te zeggen naar algemene mening der volkeren en naties). Zo worden de allermeesten tot vriendschap geroepen en aangenomen die door gelegenheid voor het oord allernuttigst kunnen zijn, en dan wordt niet vergeefs een spreekwoord gesproken, namelijk: ‘Amicum vicinum in talibus utiliorem esse fratre longe diffito’. Dat wil zeggen: Dat in zulk een gelegenheid een naaste vriend nuttiger is dan een ver weg gelegen broeder.

Non sic cubiae non maenia vasta, nec arces
Quam tutatur Amor, quam foederea sancta, propinqui
Queis populi tribuere manes’.

Dat wil zeggen: Er is niets, noch een schildwacht, noch stevige muren, noch kastelen, dat de mens zo beschermt en verzekert als liefde en heilige verbonden, waarmede zich naburige volkeren onder elkander verbinden.

Want het wordt voor veiliger gehouden, dat naburige volkeren en die welke onder één klimaat wonen, meer in manieren en zeden en in humeur en uiterlijk overeenkomen dan de ver van elkander afgelegen volkeren, en derhalve gemakkelijker een bestendige gunst en vriendschap weten te onderhouden.

Tales sunt hominum mentes, quales pater ipse
Jupiter aurata perlustrat lampade terras.

Dat wil zeggen: De gemoederen van de mensen zijn van een gedaante als die van Jupiter, die met zijn gouden lamp het aardrijk beschijnt.

Zo is nu dan bij de volkeren algemeen bekend, dat om vriendschap te maken, vooral acht moet worden geslagen op de nabijheid en goede gelegenheid van het oord. Doch wanneer wij de aanwijzingen van de ware christenen in deze kwestie overdenken, zullen die ons zeggen, dat wij vóór alles de vrienden en kennissen moeten kiezen die in de religie tot enigerlei professie der ware en zuivere godsdienst zich met ons verbonden en verplicht hebben. Want net zoals het woord religie in de basistaal zoveel als verbond betekent, zo moet ook de kwestie zelf - als één ziel der gemoederen en voor het allerbeste van de maatschappij en gemeenschap der mensen - bij elkander worden gehouden.

Doch het aangaan van verbonden met volkeren van ongelijke religie, daarvan getuigen genoegzaam alle oude historische memories, dat die vast of lang moeten standhouden.

Om deze dingen toe te passen op de huidige kwestie, en onze ogen te werpen op deze republieken van Engeland en de Verenigde Nederlanden, komt het ons allereerst voor, dat wij de nabuurschap van beide volkeren terecht, met Cato, van een kort, doch zeker bewijs moeten voorzien. Want toen genoemde Cato

de raad voor ogen wilde stellen hoe dicht Carthago bij Rome was gelegen, schudde hij zijn schoot uit, en wierp voor de ganse vergadering enige niet bedorven en verschrompelde, doch verse vijgen, die nog hun natuurlijke kleur en wezen hadden. De raad verwonderde zich dat men zulke frisse en nieuwe vruchten zag. Cato sprak: ‘Aan de frisheid en levendige kleur kunt gij merken, hoe dicht Rome bij Carthago moet zijn.’ Want hij berichtte de reis in drie dagen gedaan te hebben, en deze vruchten daar vandaan medegebracht te hebben. Doch wij willen, om de nabijheid van Engeland bij de Verenigde Nederlanden te bewijzen, geen vijgen - uit onze kwartieren medegebracht - uit onze schoot storten, doch willen daartoe bestendiger bewijstekenen aanbrengen, namelijk dat men van ons oord naar Engeland gans nieuw gebakken brood kan brengen, dat nog zijn warmte van de oven heeft. Hoe zou de vriendschap, gemaakt tussen zo nabijgelegen buren, afkoelen, terwijl het brood van het ene volk naar het andere over zee gebracht, zijn warmte nog heeft behouden. Wat echter deze nabijheid voor de beide volkeren voor nut en voordeel teweeg heeft gebracht, en ook nog teweeg zou kunnen brengen, daarvan mag het jaar ‘88 overvloedig getuigenis geven, waarin de verschrikkelijke vloot, waar gans Europa voor bad, Horrida Sulphueris spiraret fulmina buccis. Dat wil zeggen: Uit hun kanonsgaten zwavel en vuur bliksemde.

Wat de christelijke ordening betreft (waarbij eedverbonden vereist worden, op een en dezelfde wijze als de godsdienst), is er niemand die niet weet, dat niet alleen tussen beide volkeren er een professie der zuivere religie is, doch ook dat deze door het bloed van vele martelaren aan beide zijden bekrachtigd is geworden, waardoor dan uit bijzondere genade van de Almachtige ook deze religie door het vergoten bloed der rechtvaardigen, als door een vruchtbaar zaad bij ons merkbaar is toegenomen.

Derhalve is het ook niet onwaardig om te betrachten, dat niet alleen de welvaart en het goede dat men tezamen genoten heeft,

doch ook de ongelukkige en kwade dagen die men tezamen heeft doorstaan, de gemoederen der mensen met een vaste band van bestendige vriendschap verbinden, en dat men ook met elkander beraadslaagt hoe hiermede in de toekomst om te gaan of hoe ze te herstellen zouden kunnen zijn, waaruit dan deze of soortgelijke opwekkende en vertroostende stemmen uitbreken:

O focii, neque enim ignari fumus ante malorum
O passi graviora, dedit Deus his quoque finem.

Dat wil zeggen: O vrienden of gezellen, ons is niet onbewust welk een ellende wij voor dit alles geleden hebben. Wij hebben zware kwesties uitgestaan. God heeft er ook een uitweg in gegeven. “Dedit”, zeggen wij: Hij heeft gegeven. Niet “dabit”: Hij moet geven. Want zulks is reeds geschied, waarvoor beide volkeren de Allerhoogste eeuwige dank verschuldigd zijn, en er ijverig op moeten toezien, dat deze - aan hen door God toevertrouwde - schat aan beide zijden goed bewaard wordt. Hier voeg ik nog aan toe, dat wij eenzelfde opkomst en eenzelfde vorm van republiek hebben, die wij beide, verwerpende de monarchale regering, ons mannelijk en moedig zalig vrij hebben gevochten. Dat is een werk dat de Heer gedaan heeft, en het is een wonder in onze ogen.

Waarom zou aan deze vorengenoemde overwegingen ook niet de taal van beide volkeren worden toegevoegd, die als dezelfde is; en daaraan genoegzaam ontlenen dat de basiswoorden en de eerste afleidingen[1] uit dezelfde oorsprong en moedertaal zijn voortgekomen, want merendeels worden alle dingen die tot onderhoud van het leven en voor de nooddruft der mensen dienen, gemeenlijk bij Uedelen en ons met gelijke namen benoemd, zoals bier, boter, honing, wijn en dergelijke meer, behorende tot het onderhouden van het menselijke lichaam. Zelden luiden deze dingen anders bij Uedelen dan bij ons. Ten tweede worden ook alle ledematen van het menselijke lichaam vrijwel altijd in beide talen met gelijke woorden uitgesproken, zoals hoofd, haar, oren, neus, mond, lippen,

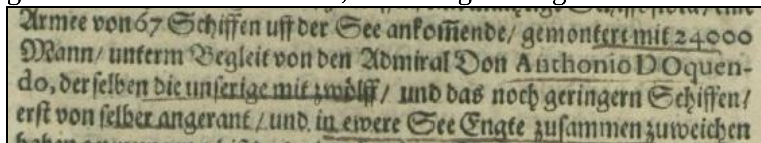
[1] “Abspreutselen”.

baard, armen, tanden en voeten. Ze verschillen bijna geheel niet in beide talen, waarbij hieraan dan nog dit kan worden toegevoegd, dat de meeste van alle woorden met één lettergreep in de Engelse taal echt Duits van afkomst zijn, hetgeen hier te bewijzen echter een oneindig werk zou zijn. Wat nog meer is, bezwaarlijk kan men een spreuk of voorstel in de Engelse taal voortbrengen, of de onzen zullen daarin iets van hun moedertaal bemerken. Bovendien voeg ik hier nog aan toe, dat in de Heilige Schrift de vreemde talen die men niet begrijpt, tot een straf worden ingevoerd, en de oorzaak zijn van de scheiding en splijting onder de mensen. Zodat niet te betwijfelen valt, dat gelijkheid en overeenstemming van de talen de mensen tot een weldaad vergund zijn, opdat zij met des te nauwere band van eenheid onder elkander verknoopt zouden zijn. Verder valt ook op generlei wijze te verzwijgen, hoeveel de republieken eraan gelegen is, dat de zeegebreken en de handel van alle kanten, van de plagen en het geweld van alle rovers en zeeschuimers vrij wordt gehouden. Zulks serieus beschouwende, moeten de voeding en handel van beide volkeren zich genoegzaam en overvloedig aan hen voordoen, want alles is thans vervoerbaar, en alles in deze contreien is de handel toegedaan. Zo ver als de wereld en de zee zich uitstrekken, zo ver strekt zich ook onze zeevaart uit, waartoe beide naties veel hulp en voordeel hebben die aan hen de hand worden geboden; als daar zijn, de nabijheid van de zee, het gemak der havens, de veelvoud der schepen, de menigte aan ervaren scheepslieden en bootslieden, de ontelbare schaar der bootsgezellen en varende lieden, die zich als halfslachtige[2] dieren zowel te water als te land genereren en verlustigen, en aan zeeslagen gewend zijn. Waaruit dan voor uw natie ontelbare wilde triomfen en victories zijn geworden, waardoor ge van het oosten tot het westen, van de opgang tot de nedergang der zon, bekend en beroemd zijt.

Doch ook wij (om bescheiden te spreken) hebben in dezen wat gedenkwaardigs en loffelijks verricht. Ik zal het niet nodig

[2] Hier niet negatief bedoeld.

hebben om de oude afgesloten daden te herhalen, en de onbekende wil ik ook niet aanvoeren. Eén staaltje, dat nog onlangs geschied is, willen wij Uedelen slechts in het gemoed voeren, namelijk een ongehoorde kwestie, zeg ik, zodanig (zonder roem en nijd zij het gesproken), dat vanaf de aanvang der wereld geen enkel oord die gezien heeft. Doch het jaar 1639 heeft het gezien en ook dit Engeland. Te weten, een machtige scheepsvloot, een leger van 67 schepen aankomend op zee, gemonsterd met 24.000 man, onder begeleiding van de admiraal

Armee von 67 Schiffen uff der See ankommende/ gemonstert mit 24000 Mann/ unterm Begleit von den Admiral Don Anthonio D Oquendo, derselben die unserige mit zwölff/ und das noch geringern Schiffen/ erst von selber angerant/ und in ewere See Engte zusammen zuweichen

don Antonio de Oquendo. Dezelfde die de onzen met 12 of minder schepen eerst uit zichzelf hebben geramd, en in uw zee-engte hebben gedwongen tezamen te wijken, totdat wij met nadere macht bij hen aan boord zijn gekomen, hen hebben aangevallen en bestreden, te vuur en te zwaar gesteld, en de vloot gans verspreid hebben. En dat in het bijzijn en toezien van de uwen. Daar hebben ook uw vrouwen zelf en de meisjes, jonge en oude, buiten alle gevaar deze verschrikkelijke slag met heldere ogen vanaf het land kunnen aanschouwen. Uit welke klauwen Uedelen gelieven kennis van onze leeuw te nemen, is aan deze ganse raad en volk van Engeland ons serieuze verzoek. En om deze redenen zijn van alle kanten tussen beide volkeren diverse verbonden en huwelijken gesloten. En dat niet tussen gewone, doch tussen vorstelijke personen. Zodanig, dat de vriendschap en verbondenheid door de duur der tijd bekrachtigd en van oudsher afkomstig is, en door de zegen van de Allerhoogste bij onze wijze voorvaderen onderhouden en gehandhaafd is geworden. Derhalve mogen de spreuken uit de binnenste verborgenheid der wijsheid naar voren komen en bij onze huidige gelegenheid goed aansluiten, namelijk: Veteres amicos oblivioni non tradentos, nec in hostium numerum facile transcribendos, veteres hostes in intimam illam amicitiam non

temere ad mittendos. Dat wil zeggen: Dat men zijn oude vrienden niet moet vergeten, noch gemakkelijk onder het tal der vijanden stellen, en dat men niet lichtvaardig oude vijanden tot de naaste en innerlijkste vriendschap moet toelaten. Om deze en zovele gewichtige redenen, door de voorzitters van deze republiek gunstig afgewogen, hebben zij voorwaar een magnifieke ambassade naar de heren Staten der Verenigde Nederlanden [afgevaardigd], met zeer wijze en onvergelijkbare mannen met order en bevel (zoals wij gezien hebben), om niet alleen de oude verbonden aan beide zijden te vernieuwen, doch ook om naar gelegenheid der huidige tijd een vastere en meer

Befehl (gleich wir gesehen haben) und nicht allein die alte Verbundnüssen an beeden seiten zu erneweren / sondern auch umb nach Gelegenheit gegenwertiger Zeit / eine festere und verknüpffter Freundschafft auffzurichtē / welches wir nicht allein glücklich angefangen / sondern auch bey nahe zu Ende gebracht. Ist jedoch diesen vortrefflichen Männern der Ambassa-

verknoopte vriendschap op te richten, die wij niet alleen gelukkig zijn aangevangen, doch ook bijna ten einde hebben gebracht. De kortheid der tijd evenwel heeft deze voortreffelijke mannen der ambassadeurs van deze republiek overvallen, en zij zijn eerder dan vermoed, teruggeroepen en naar huis gereisd, voordat de kwestie tot een gewenst einde gebracht kon worden. Daarom zijn de voorzitters der Verenigde Nederlanden, onze heren, niet minder ijverig en verlangend geweest om de oude vriendschap te vernieuwen en te handhaven, en waren zij terstond erop bedacht hoe zij ten spoedigste wederom een ambassade konden zenden, opdat deze treffende en plechtige prestatie niet als een misgeboorte in de duisternis zou blijven steken. Doch door vele zeer gewichtige aangelegenheden opgehouden en verhinderd, konden zij dit zo gezwind niet werkbaar maken als zij wel gewenst hadden. Doch thans ziet gij hier drie gezanten der Verenigde Nederlanden met volle commissie de kwesties welke voor beide republieken nuttig zijn, en nodig mogen worden bevonden, met de goede God tot een gewenst einde brengen. En opdat dit passende werk niet langer uitgesteld worde, trachten wij ernaar, dat ons tot dat doel enige

commissariaten gesteld worden, waar wij volkomen en waar verklaren mogen wat ons wegens deze zo hoge kwestie bevolen is geworden. Doch om met resultaat in de kwestie een aanvang te maken, is het onze serieuze poging dat alle dingen aan beide zijden in zulk een staat gesteld worden en blijven zoals ze waren toen de hoge vermelde heren gezanten van deze republiek ze bij hun vertrek bij ons hebben achtergelaten. Want het zou een slecht teken zijn, om straks in het begin een steen des aanstoots achter te laten. Derhalve het verzoek dat de akte in uw naam gepubliceerd, die op de 1e december ter uitvoering gesteld moest worden, herroepen wordt, of op zijn minst voor uitgesteld gehouden, opdat niet de vrijheid der handel en de andere die zijn aangehouden - thans een geruime en lange tijd als men zich kan herinneren -, door zulk een spoedige en onvermoede vernieuwing vernietigd worden, en onze traktaten (wanneer wij zulks enigszins naar gelegenheid der kwestie ook zouden moeten aanvangen) verhinderd of geschaad worden. Dit gedaan zijnde, moeten wij met gewillige harten ons aan deze zo treffende en gewenste kwestie serieus wijden, opdat niet alleen de oude correspondentie en vriendschap vernieuwd, doch ook met nauwere eedverbonden bekrachtigd en gesterkt worden. Het is ons met name gelast en bevolen is om Uedelen dat oprecht en te goeder trouw aan te bieden.

Wanneer zulks geschiedt en wij met gezamenlijke harten en wapenen de gemeenschappelijk zaak willen voorstaan, zal niemand, al was het ook Alexander de Grote zelf, deze knoop kunnen ontwarren. En tussen de hamer en het aambeeld zal niet gemakkelijk iemand de vingers of hand durven steken. En op onze schepen moeten ook buitenlandse naties dit spreekwoord schrijven:

Nemo hos impune lacesset. Dat wil zeggen, Niemand zal deze ongestraft tergen.

Welaan dan, in Godsnaam, laat ons een verbond maken dat eeuwig zou zijn, hetwelk Nec jovis ira nec ignes, nec poterit ferrum, nec edax abollere verustas: noch de grimmigheid van

Jupiter, noch het vuur, noch het zwaard, noch de ouderdom die alles verslonst, kunnen tenietdoen. Audiat hoc genitor, qui fulmine faedera fanxit: Dit hore de almachtige God, die met bliksem de eedverbonden bekrachtigt; en van ons moeten verre weggaan die willen dat er tweespalt ons onder is. EINDE.